

NĚKTERÉ TECHNIKY JAZYKOVÉ METODY INTERPRETACE PRÁVA

Martin Škop*

Abstrakt: Jazyková metoda interpretace právních předpisů je v českém právním prostředí pokládána za jednoduchý způsob přiblížení se textu. Předkládaný článek se soustředí na vztah tvorby právních předpisů a jejich interpretace prostřednictvím některých technik tzv. jazykového výkladu. Soustředí se na techniky *in pari materia*, *noscitur a sociis* a *ejusdem generis*. Představí nejprve smysl používání technik obecně, tedy jejich místo v procesu interpretace práva. Zde je důležité uvědomit si, že tyto techniky schematizují intuitivní porozumění právnímu předpisu a napomáhají zejména doktrinálnímu (v některých případech i autoritativnímu) výkladu tím, že přibližují myšlenkové postupy interpreta. Článek se dále soustředí na vztah tvorby právních předpisů a interpretace práva: lze předpokládat, že normotvůrce by měl předpokládat možné budoucí způsoby výkladu a konstruovat text tak, aby eliminoval možné problémy či nejasnosti. V tom může využít obvyklé interpretační techniky a s jejich pomocí formulovat i v případech, které jsou složitější a předpokládají interpretační právní dovednosti. Následně článek rozebírá jednotlivé (výše zmíněné) interpretační techniky: rozebírá jejich podstatu, možnosti jejich používání a meze, které jsou s tímto používáním spojeny.

Klíčová slova: interpretace práva, tvorba práva, jazyková metoda, právní jazyk, doktrinální interpretace

ÚVOD

Jazyková metoda interpretace práva bývá považována za jakési *nutné zlo*. Postup, který je sice nevyhnutelný, ale ne zcela spolehlivý: proto se doporučuje použít i jiné výkladové metody. K tomuto závěru lze dospět například z nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 384/08 ze dne 30. 9. 2009 (N 211/54 SbNU 587) rekapitulujícího předcházející obdobné nálezy a názory soudu. V něm Ústavní soud charakterizoval jazykový výklad jako jakési *prvotní přiblížení* se k samotné právní normě, případně k její aplikaci; má být pouze východiskem k další interpretaci skutečně odhalující obsah a účel normy. Zmíněný nálezh odkazuje také na nálezh sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.), ve kterém Ústavní soud dokonce konstatoval, že obecný soud, jako jeden z interpretů nadaných autoritou, není *vázán doslovným zněním zákonného ustanovení*. Přednost před textem právního předpisu má jeho účel, historie jeho vzniku, systematika či ústavní konformnost. Text právního předpisu, který bychom měli podrobit jazykové metodě výkladu, se tak dostává do pozice „proroctví“¹ nebo doporučení, s nímž je možno nakládat především s ohledem na jiné jistoty, respektive účely.²

Rezervovaný postoj k jazykové metodě výkladu právních předpisů je akceptován dalšími soudy a bez hlubší argumentace se stal obvyklým způsobem nazírání na jazykovou metodu výkladu právních textů.³ Takový postoj působí zbytečně vyhraněně: není důvod

* Doc. JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D., katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Článek byl podpořen z projektu Grantové agentury České republiky *Metodologie empirického zjišťování využití interpretačních metod v tvorbě práva* č. GA17-14903S. E-mail: skop@law.muni.cz.

¹ HOLMES, Oliver W. Path of the Law. *The Boston Law School Magazine*. 1897, Vol. 1, No. 4, s. 4.

² Srovnej RADBRUCH, Gustav. *O napětí mezi účely práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 147–148.

³ Viz např. rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 26. 1. 2017, čj. 22 Af 10/2015 – 23, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 7. 2016, čj. 9 Ads 104/2016 – 35, nebo rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 2. 2011, čj. 1 As 110/2010 – 151, č. 2296/2011 Sb. NSS.

odmítat jazykový výklad jen proto, že existují případy, ve kterých je text víceznačný, nesrozumitelný či jinak problematický. V takových situacích jazykový výklad selhává a je nutno použít speciální postupy. I v těchto případech je nezbytné trvat na tom, aby byla přehledně a jasně zdůvodněna a popsána všechna relevantní interpretační východiska a vyloučena svévole. Aby bylo jasné a zřetelně zdůvodněno vyloučení obecných a základních interpretačních postupů ve prospěch postupů specifických. Nelze proto připustit jen intuitivní tušení správného výkladového postupu, ve kterém si bez dalšího nelze vystačit s jazykovou výkladovou metodou.

Tento přístup sdílí také odborná literatura věnující se ve větším rozsahu metodám interpretace. Nekriticky k takovým závěrům judiciálního pojetí jazykového výkladu (včetně citací příslušných náleží) přistupuje Filip Melzer. V jeho pojetí je jazykový výklad pouze prvním krokem v procesu interpretace právního předpisu⁴ a sám o sobě „nemůže vést k interpretačnímu závěru.“⁵ Příklání se tak k přístupu obvyklému v německém interpretačně-metodologickém prostředí. Franz Bydlinsky například požaduje testování závěrů aplikace jazykové metody, neboť mohou např. porušovat fundamentální ideje práva.⁶ Taková tvrzení nepodkládá hlubší analýzou jazyka, případně jazykového výkladu a tomuto přístupu se věnuje zcela povrchně a nedostatečně. Podobně je tomu i v komentáři k interpretačním pravidlům obsaženým v občanském zákoníku.⁷ V monografii Jana Wintra *Metody a zásady interpretace práva* se již setkáme se vstřícnějším pohledem na jazykový výklad právních předpisů. Přesto je nakloněna obvyklému chápání této metody. O tom svědčí například konstatování, že „[s]pecifických zásad jazykového výkladu je poměrně málo.“⁸

Text níže se soustředí pouze na interpretaci právních předpisů. Nelze pochybovat o tom, že smlouvy (včetně normativních smluv), právní jednání či úkony, důkazní prostředky či chování, které je základem právních obyčejů, je nezbytné interpretovat. Každý jednotlivý objekt interpretace bývá spojen se specifickými metodami výkladu. Tento text nemá za cíl určit obecná pravidla použitelná na všechny jeho druhy, ale zaměřuje se pouze na interpretaci právních předpisů s jejich specifiky. Připomeňme, že využitím těchto technik lze zjednodušit komplikovanou práci legislativy při přenosu politické vůle do formálního právního textu.⁹

1. POVAHA TECHNIK JAZYKOVÉHO VÝKLADU

V rámci jazykové metody výkladu se lze setkat s mnoha různými pravidly či technikami, jak postupovat a objektivně rekonstruovat obsah textu. Mezi tato pravidla řadíme

⁴ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*. Brno: Tribun EU, 2008, s. 79.

⁵ Ibidem, s. 80.

⁶ BYDLINSKY, Franz. *Základy právní metodologie*. Arbeitspapiere des Forschungsinstituts für mittel- und osteuropäisches Wirtschaftsrecht, 95a. Vídeň: WU Vienna University of Economics and Business, 2003, s. 14 [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <<http://epub.wu.ac.at/3324/>>.

⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 42.

⁸ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 49. V této souvislosti srovnej s výčtem pravidel podávaných v SCALIA, Antonin – GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*. St. Paul: Thomson – West, 2012.

⁹ SVÁK, Ján – KUKLIŠ, Peter. *Teória a prax legislatívy*. 2. vydání. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009, s. 53.

například *expressio unius, noscitur a sociis, ejusdem generis, in pari materia* atp. Ve skutečnosti se nejedná o skutečná pravidla, ale spíše o metodologické postupy (techniky), kterými se prezentuje zjištěný obsah právního předpisu, případně normativního textu.¹⁰ Jedná se o preskriptivní způsob¹¹ konstruování metodologie interpretace právních textů stanovící základní prvky jazykového výkladu.

V tomto textu se soustředíme na tři pravidla, která bývají řazena mezi základní prvky tzv. kánonů jazykové metody právní interpretace: *in pari materia, noscitur a sociis* a *eiusdem generis*. Všechna tato pravidla jsou používána, byť je toto používání spíše intuitivní.¹² V následujícím textu se proto pokusím rozebrat jejich podstatu, možnosti jejich používání a meze, které jsou s tímto používáním spojeny. Nejde tedy o to vnášet do problematiky právní interpretace nové prvky, ale spíše o to dát jejich intuitivnímu používání teoretický rámec.

Při doktrinálním zkoumání práva je vždy nezbytné být schopni rekonstruovat, respektive objasnit, jak interpret dospěl od psaného textu k závěrům o jeho obsahu či smyslu.¹³ K tomuto účelu jsou interpretační zásady vhodné, neboť schematizují myšlenkové postupy, které adresáti při výkladu obvykle používají. Možnost dvou či více interpretačních závěrů totiž vyžaduje argumentaci ve prospěch jednoho z nich. Je nezbytné přesně identifikovat, jaká práva a povinnosti normotvůrce použitím konkrétní jazykové formulace založil,¹⁴ a postup vedoucí k této identifikaci by měl být přezkoumatelný. V žádném případě nelze závaznost pravidel (technik) jazykové metody interpretace práva řadit na úroveň závaznosti právní normy. Scalia a Garner je dokonce nechápou vůbec jako pravidla, ale faktory, které by měly být při interpretaci právních předpisů zohledněny.¹⁵ Absence jejich formálního normativního zakotvení by v tomto případě neměla snižovat jejich význam. Vedle jejich metodologické funkce je nezbytné zohlednit také funkci analytickou. Zjednodušují chápání a používání obvyklých interpretačních postupů a zpřehledňují či objasňují základní myšlenkové postupy používané při výkladu právních textů. A nelze také pomíjet jejich preventivní funkci – mohou působit jako ochrana před zneužíváním interpretace. V některých případech se lze setkat s konstatováním, že význam textu je „zřejmý“.¹⁶ Nelze však předpokládat, že to, co je zřejmé autoritativnímu interpretovi (soudu), bude zřejmé i účastníkům řízení či veřejnosti. „Zjevný“ totiž může znamenat „zjevný z textu a kontextu“,¹⁷ což přece jen znamená něco jiného, a především to představuje interpretační postup, který je objektivně vyjádřitelný. Není možné popřít,

¹⁰ RADIN, Max. A Case Study in Statutory Interpretation: *Western Union Co. vs. Lenroot*. *California Law Review*. 1945, Vol. 33, Issue 2, s. 219–229.

¹¹ Viz např. ESKRIDGE Jr., William N. – FRICKEY, Philip P. – GARRETT, Elizabeth. *Legislation and Statutory Interpretation*. New York: Foundation Press, 2006, s. 219.

¹² Explicitně se v rozhodnutí českých soudů tato pravidla neobjevují (lze se s nimi bez funkčního popisu seznámit zde v usnesení sp. zn. III. ÚS 2128/13 ze dne 20. 5. 2014). Neznamená to, že by nedocházelo k jejich intuitivnímu používání.

¹³ SULLIVAN, Ruth. *Sullivan on the Construction of Statutes*. 6. vydání. Markham: LexisNexis, 2014, s. 227.

¹⁴ DWORKIN, Ronald. *A Matter of Principle*. Cambridge: Harvard University Press, 1985, s. 319.

¹⁵ SCALIA, Antonin – GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, s. 212.

¹⁶ Například v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. 5 Tdo 794/2004, uveřejněné pod číslem 34/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní se lze setkat se slovem „zřejmý“, byť by šlo využít některou z interpretačních technik. Zřejmost totiž v tomto případě není samozřejmá. Tentýž závěr platí i pro usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 5/10 ze dne 2. 11. 2010.

¹⁷ SCALIA, Antonin – GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, s. 206.

že většina normativních textů je srozumitelných a k jejich porozumění dospějeme běžným používáním jazyka.¹⁸ Nepochybně stále platí Hobbsovo konstatování, že každý zákon vyžaduje interpretaci.¹⁹ Srozumitelný popis použitých interpretačních postupů (s minimalizací „zřejmostí“) může preventivně působit proti tomu, co kompilační komise působící při vzniku *Codex Theresianus* poněkud obecně popisovala jako „nepřipustné kejkle“ a výsledek činnosti „překrucovačů práva“.²⁰

Rovněž by bylo nesprávné chápat jazykovou metodu výkladu jako čisté lpění na formálním vyjádření významu prostřednictvím slov. Žádný jazykový útvar nestojí sám o sobě – jazyk má mnoho vrstev a nelze proto trvat například na tom, že by účel nebyl relevantním interpretačním prvkem. Max Radin²¹ pro ilustraci použil větu: „*všichni muži jsou smrtelní*.“ Pomiňme, že tato věta není normativní. Při použití techniky *expressio unius est exclusio alterius* můžeme dojít k závěru, že ženy, nebo jiní živí tvorové, nejsou. Takový závěr je mylný a spočíval by pouze v extrémním lpění na slovech, bez jejich souvislosti a bez dalších součástí, které jazyk ke svému využívání nezbytně potřebuje.

Používání těchto technik není nutné spojovat pouze s interpretací. Vzhledem k tomu, že nabízejí obecně sdílené postupy používané při interpretaci, jsou použitelné i v procesu tvorby práva. Vzhledem k tomu, že normotvůrce by měl předvídat, jakými postupy bude jeho text interpretován, dává mu to možnost limitovat potenciální budoucí výklady volbou příslušného textového znění. Interpretace, stejně jako tvorba práva, je interakcí textu a adresáta,²² respektive tvůrce a textu. Text tak nemůže existovat sám, ale pouze ve spojení se subjekty (tvůrcem, respektive adresátem). Správné použití interpretačních postupů již v tvorbě právních předpisů umožní předejít případným nejasnostem.

2. VZTAH TVORBY PRÁVA A INTERPRETACE PRÁVA

Ruth Sullivan předpokládá, že tvorba práva vyžaduje znalosti všeho, co je nezbytné k vytvoření racionální a efektivní legislativy, včetně interpretačních postupů, které adresáti textu budou používat.²³ Tvůrce normativního textu (textu právního předpisu) musí předvídat interpretační postupy, které adresát při výkladu textu zvolí, respektive které by zvolit mohl, a musí text konstruovat takovým způsobem, aby vyloučil potenciální mnohost interpretačních postupů a vytvořil srozumitelný text, který determinuje použitý výklad. Podobně smýšlí i Jan Wintř, který tvorbu práva a jeho interpretaci považuje za dvě strany téže mince.²⁴ Dominantním prostředkem se v tomto případě stává jazyk a práce s ním. Normotvůrce totiž může spoléhat pouze na text právního předpisu, který je jediným zdrojem, který je interpret bez pochybností povinen použít.²⁵ Použití ostatních

¹⁸ SOLAN, Lawrence M. *The Language of Statutes. Laws and Their Interpretation*. Chicago: University of Chicago Press, 2010, s. 4.

¹⁹ HOBBS, Thomas. *Leviathan neboli O podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*. Praha: Melantrich, 1941, s. 295.

²⁰ SOJKA, Drahošlav. *Codex Theresianus* [online] [cit. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/ps09/codex/web/pages/zprava-kodifikacni-komise.html>>.

²¹ RADIN, Max. Statutory Interpretation. *Harvard Law Review*. 1930, Vol. 43, No. 6, s. 873–874.

²² ESKRIDGE, William N. Gadamer/Statutory Interpretation. *Columbia Law Review*. 1990, Vol. 90, No. 3, s. 617–618.

²³ SULLIVAN, Ruth. *Sullivan on the Construction of Statutes*, s. 205.

²⁴ WINTŘ, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*, s. 49.

²⁵ PECZENIK, Aleksander. A Theory of Legal Doctrine. *Ratio Juris*. 2001, Vol. 14, No. 1, s. 78.

pramenů – např. tzv. *travaux préparatoires*, či v našich podmínkách např. důvodové zprávy – se může jevit jako vhodné, doporučené, ale v případě jednoznačnosti textu nadbytečné. Proto tyto zdroje řadíme spíše do kategorie těch, které *by se měly použít*.²⁶ Pouze text právního předpisu je nepominutelným zdrojem poznání právní normy. Vždy je nutné spojovat právní normu, tedy normativní obsah, s právním textem,²⁷ a nikoli s jinými potenciálními prameny. Skutečně jako nezbytnou se proto jeví alespoň předpokládaná shoda interpreta a normotvůrce na způsobech čtení textu. Interpret (adresát normativního textu) by se měl spolehnout na to, že tvůrce zná interpretační pravidla a umí je správně používat. V tomto smyslu se opět nejedná o skutečná závazná pravidla v právním významu,²⁸ ale o *konvence*, a tedy o konvenční způsoby čtení textu.²⁹ Jejich danost či nezbytnost použití je dána společenskou konvencí, na jejíž existenci nic neměnní potenciální mnohost interpretačních postupů či jejich případná vzájemná neslučitelnost.³⁰ Podobně smýšlel i Ronald Dworkin, který možnou absenci shody na pravidlech výkladu předpisů (v jeho označení *teorie legislativy*) či absenci jejich normativního zakotvení nahradil jejich přesvědčivostí.³¹ Vždy totiž bude platit – i v případě, že nelze určit objektivně správný interpretační postup – že určité metody nejsou na základě shody mezi interprety považovány za legitimní³² a naopak. Významný interpretační prvek je proto nejen jazykový kontext³³ (viz dále), ale také kontext konvencí, kterými se interpretace řídí. Tvůrce očekává, jak bude jeho text čten; adresát očekává, že tvůrce věděl, jak bude text číst, respektive jak mu bude rozumět. Text si vlastně modeluje svého vlastního adresáta.³⁴

Jazykovědná literatura předpokládá, že právní texty se z obvyklého rámce čtení textů vymykají a normotvůrce nemusí počítat s velkými znalostmi (včetně těch interpretačních) adresáta.³⁵ Adresátem totiž může být, či je, každý.³⁶ S tím lze nepochybně souhlasit, ale pouze do určité míry. Ne všechny právní texty mohou být z povahy věci natolik srozumitelné, aby jim šlo porozumět bez dalšího. Zdeněk Kühn v tomto smyslu hovoří o *snu všech utopistů*, ve kterém je role právníků při výkladu práva minimalizována.³⁷

²⁶ Ibidem, s. 78.

²⁷ PAVČNIK, Marian. Právní stát jako otázka výkladu (zejména při zohlednění předvídatelnosti výkladu zákonů). In: GERLOCH, Aleš – TRYŽNA, Jan – WINTR, Jan. *Metodologie interpretace práva a právní jistota*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 159.

²⁸ Zde je nutno připomenout, že i závazně normativně vyjádřená interpretační pravidla neobstojí, neboť i takové *určovací pravidlo*, musí být podrobena interpretaci. Viz KUBEŠ, Vladimír. „Přirozené zásady právní“ a „dobré mravy“ v obecném zákoníku občanském. Praha: Orbis, 1934, s. 16.

²⁹ EASTERBROOK, Frank H. *Stautes' Domains. The University of Chicago Law Review*. 1983, Vol. 50, No. 2, s. 536.

³⁰ LLEWELLYN, Karl N. *The Common Law Tradition. Deciding Appeals*. Boston: Little, Brown and Company, 1960, s. 521 an.

³¹ DWORKIN, Ronald. *A Matter of Principle*, s. 320.

³² ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2009, s. 49.

³³ Kontextem můžeme rozumět syntagmatickou souvislost jazykového prvku. HRBÁČEK, Josef. Text, promluva a nadpromluvové útvary. *Slovo a slovesnost*. 1991, roč. 52, č. 2, s. 123. To znamená, že text či jeho část se pojí s dalšími texty či jejich částmi.

³⁴ ECO, Umberto. *Meze interpretace*, s. 161.

³⁵ HLAVSA, Zdeněk. Právní texty a jazyková poradna. *Naše řeč*. 1996, roč. 79, č. 3, s. 116.

³⁶ Viz PAVČNIK, Marian. *Právní stát jako otázka výkladu (zejména při zohlednění předvídatelnosti výkladu zákonů)*, s. 161.

³⁷ KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech. K úloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002, s. 13.

Viktor Knapp poznamenává, že nelze předpokládat, že právnímu jazyku budou rozumět masy – je to technický jazyk, který se od obecného jazyka liší po sémantické či syntaktické stránce.³⁸ V některých případech je proto nezbytné využít méně obvyklé interpretační postupy, které nemusí být přístupné komukoli bez omezení (typicky laikovi). Nepochybné je, že by se interpret měl spolehnout na to, že tvůrce je racionální, dostatečně zvládá kultivovaný³⁹ jazyk.⁴⁰ A měl by se také spoléhat na to, že dodrží obvyklý jazykový úzus a případně text vyvolávající interpretační obtíže vytvoří pouze tehdy, nebude-li možné postupovat jinak.⁴¹ Toto stanovisko odpovídá i běžným postupům soudů: například Nejvyšší správní soud požaduje, aby normotvůrce formuloval normy, které se odchylují od racionálního a funkčního přístupu „*přesně, jasně, určitě a srozumitelně*“.⁴²

3. IN PARI MATERIA

Jak při tvorbě, tak při interpretaci právních textů je nezbytné vnímat normativní text jako celek a tuto celistvost také upřednostnit. Kontext slovního vyjádření je primárním determinantem významu interpretovaného objektu.⁴³ Jeden z postupů, *in pari materia*, předpokládá konzistentnost textu. Latinsky vyjádřená zásada obvykle znamená, že text právního předpisu, včetně jeho částí, nesmí být zkoumán izolovaně, ale relevantním kontextem je jeho celek, případně celé právní odvětví, z něhož pochází.⁴⁴ Text právního předpisu nikdy neexistuje izolovaně, bez ohledu na to, zda se jedná o celý právní předpis nebo jeho část. Text se pohybuje v určitém sémantickém prostředí, které je nezbytné respektovat.⁴⁵ Z tohoto důvodu je nezbytné konkrétní pojem použitý v právním předpisu interpretovat v souladu s *designem* předpisu jako celku.⁴⁶ Dá se zde spolu s Tomášem Sobkem uvažovat o totalitě textu, ve které nám kontext, včetně jeho vnější (formální) a vnitřní (jazykové) struktury, poskytuje informaci o úmyslu zákonodárce.⁴⁷ Univerzální platnost těchto myšlenkových postupů lze ilustrovat i pojmem *obsahové souvislosti normem*, o kterém píše Jaromír Sedláček při popisu rekonstrukce normy.⁴⁸ V této souvislosti souhlasím s Janem Wintrem, že určovat zvláštní systematický výklad má význam čistě didaktický, neboť jeho prvky dokáže plně konzumovat jazykový, případně hodnotový či teleologický výklad.⁴⁹

³⁸ KNAPP, Viktor. Some Problems of Legal Language. *Ratio Juris*. 1991, Vol. 4, No. 1, s. 6.

³⁹ Blíže viz např. ŠKOP, Martin. Jazyková metoda interpretace práva – důvod k nejistotě? In: GERLOCH, Aleš – TRYZNA, Jan – WINTR, Jan. *Metodologie interpretace práva a právní jistota*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012 s. 289 an.

⁴⁰ SULLIVAN, Ruth. *Sullivan on the Construction of Statutes*, s. 206.

⁴¹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*, s. 64.

⁴² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 5. 2004, čj. 1 As 9/2003, č. 360/2004 Sb. NSS.

⁴³ SCALIA, Antonin – GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, s. 167.

⁴⁴ JELLUM, Linda D. – HRICIK, David. *Modern Statutory Interpretation: Problems, Theories, and Lawyering Strategies*. 2. vydání. Durham: Carolina Academic Press, 2009, s. 151.

⁴⁵ PAVČNIK, Marian. Recht und Sprache. Strukturierung einiger offener Fragen. *Linguistica*. 2013, Jhrg. 53, Nr. 2, s. 257.

⁴⁶ TAYLOR, George H. Structural Textualism. *Boston University Law Review*. 1995, Vol. 75, No. 2, s. 347.

⁴⁷ SOBEK, Tomáš. *Právní myšlení: kritika moralismu*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2011, s. 94.

⁴⁸ SEDLÁČEK, Jaromír. Problém interpretace normy. In: WEYR, František – VYBRAL, Vladimír (eds). *Sborník prací k padesátým narozeninám Karla Engliše*. Brno: Barvič a Novotný, 1930, s. 413.

⁴⁹ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*, s. 62.

Zřetelná podoba této techniky nabývá významu, pokud je text nejednoznačný a tuto nejednoznačnost nelze vyloučit jinými způsoby, případně jsou texty dvou (nebo více) právních předpisů rozporné.⁵⁰ Použití této techniky se předpokládá jak v tvorbě, tak v samotné interpretaci právního předpisu. V tvorbě je nezbytné respektovat, aby slova jakékoli části předpisu, případně použité formulace, byla volena tak, aby byla v souladu s textem jako celkem, neboť text je vždy tvořen jako celek. To se pochopitelně projevuje i v interpretaci samotné, neboť slovům je nezbytné přiřazovat vždy totožný význam. Tento zvolený význam se neomezuje pouze na jeden předpis, naopak vzhledem ke konzistentnosti právního řádu⁵¹ by měl být uplatněn na právní předpisy s podobným tématem, respektive na celé právní odvětví. Není proto přípustné chápat text izolovaně, ale vždy v kontextu. Proto se jeví jako nezbytné vyžadovat, aby interpret ve své činnosti vycházel z gramatických, konvenčních a logických vazeb mezi slovy a kontextu daného celým textem právního předpisu, případně právního odvětví.⁵² Slova není možné chápat izolovaně,⁵³ ale vždy je nutno chápat význam slova jako daný větou, ve které je použito. Nutno je číst text jako celek, ale nikoli po částech, tj. *seriatim*.⁵⁴ Opakem takového kontextuálního čtení by pak mohla být tzv. *nadinterpretace*.⁵⁵

Součástí této techniky je předpoklad, že stejná slova mají stejný význam. Totéž se týká i stylistických variant.⁵⁶ Zvolený způsob formulace musí být dodržen, jinak bychom formulaci měli přisuzovat jiný význam. Tento postup, který je obvyklý v právu,⁵⁷ nebývá akceptován například v krásné literatuře, která vyžaduje bohatší práci se slovy, práci se synonymy, rozličné způsoby vyjadřování téhož atp. Jedním z příkladů odlišného chápání pojmu, kde má jeden pojem více významů, přičemž se některé z nich mohou odlišovat od obecného chápání, může být například pojem diskriminace.⁵⁸ Vzhledem ke způsobu vyjadřování, spojeného s přirozeným kultivovaným jazykem, lze předpokládat, že význam bude v prvé řadě orientován na to, co je obvyklé a zřejmé.⁵⁹ Normotvůrce nepoužívá nějaký soukromý jazyk, ale jazyk, který je používán jím i jeho adresáty.⁶⁰ Jednoduše řečeno, má používat takový jazyk, aby bylo adresátům jasné, co tím myslí.

⁵⁰ KRUEGER, Robert, B. Legislation: Statutes in Pari Materia: Administrative Board Rulings. *Michigan Law Review*. 1952, Vol. 50, No. 4, s. 615.

⁵¹ Viz např. KNAPP, Viktor. *Some Problems of Legal Language*, s. 4–5.

⁵² SULLIVAN, Ruth. *Sullivan on the Construction of Statutes*, s. 227.

⁵³ To je známé i při posuzování uměleckého díla jako celku [viz např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 606/03 ze dne 19. 4. 2004 (U 23/33 SbNU 453), ve kterém Ústavní soud požaduje posuzování celkového dojmu z díla, tj. díla jako celku; nebo podobně *United States v. One Book Entitled Ulysses by James Joyce*, 72 F.2d 705 2nd Cir. 1934] a není důvod, proč by se tato zásada neměla používat i na právní texty.

⁵⁴ JONES, Harry Willmer. The Plain Meaning Rule and Extrinsic Aids in the Interpretation of Federal Statutes. *Washington University Law Quarterly*. 1939, Vol. 25, No. 1, s. 24.

⁵⁵ Blíže viz ECO, Umberto. *Interpretation and Overinterpretation: World, History, Texts* [online]. 1990 [cit. 23. 3. 2017]. The Tanner Lectures on Human Value. Přednáška přednesená 7. a 8. března 1990, Cambridge University. Dostupné z: <http://tannerlectures.utah.edu/_documents/a-to-z/e/Eco_91.pdf> nebo také ŠKOP, Martin. ... *právo, jazyk a příběh*. Praha: Auditorium, 2013, s. 134 an.

⁵⁶ SULLIVAN, Ruth. *Sullivan on the Construction of Statutes*, s. 217.

⁵⁷ Blíže také viz KNAPP, Viktor. Právní pojmy a právní terminologie: Právní pojmosloví a názvosloví. Státní správa: *Bulletin Ústavu státní správy v Praze*. 1978, č. 7, s. 5–68.

⁵⁸ Viz KÚHN, Zdeněk. Diskriminace v teoretickém a srovnávacím kontextu. *Právní fórum*. 2007, roč. 4, č. 4, s. 53–68.

⁵⁹ SULLIVAN, Ruth. *Sullivan on the Construction of Statutes*, s. 227.

⁶⁰ EASTERBROOK, Frank H. The Role of Original Intent in Statutory Construction. *Harvard Journal of Law and Public Policy*. 1988, Vol. 11, No. 1, s. 60.

V procesu tvorby práva je použití této zásady obvykle používáno na základě zkušenosti. Pravidlo *in pari materia* obsahují i tzv. *Legislativní pravidla vlády*. Ustanovení čl. 40 předpokládá, že právní předpis musí být terminologicky jednotný a je nutné dodržet jednotnou terminologii v navazujících a souvisejících právních předpisech.⁶¹ V tomto ustanovení se projevuje jak konzistentnost právního předpisu, tak konzistentnost celého odvětví, což plyne z použitého spojení *související právní předpisy*. Tím nelze rozumět pouze ty, na které se přímo odkazuje, ale všechny předpisy spojené určitým, jednoznačně identifikovatelným, tématem (např. energetické právo). Legislativní pravidla vlády tím plně respektují teoretická východiska, která předpokládají jednotu práva jak ve smyslu politickém, tak ve smyslu právním.⁶²

Použití této metody, tedy interpretace slov právního předpisu vzhledem k jeho jazykovému kontextu (z jazykových souvislostí), plyne také z některých právních předpisů – minulých i současných. Interpretaci slov v jejich vzájemném souladu požaduje *Codex Theresianus*.⁶³ Velmi podobně hovoří také Obecný zákoník občanský (zákon č. 946/1811 Sb. z. s.); ve svém ustanovení § 6 uvádí: „*Zákonu při používání nesmí býti dáván jiný smysl, než jaký plyne ze zvláštního významu slov v jejich souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce.*“ I zde je jasný příklon ke kontextuálnímu čtení slov právního předpisu, který umožňuje blíže specifikovat jejich význam i nad obecné pojetí. A k tomuto principu se hlásí také současný občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.) v ustanovení § 2 odst. 2. V tomto ustanovení se jednoznačně dává přednost kontextuální jazykové interpretaci, neboť jednak slovům nelze přikládat význam mimo jejich vzájemnou souvislost, ale také nelze slovům přiznat význam proti smyslu celého občanského zákoníku. Případný komentář, který je proto skeptický k jazykové metodě výkladu jde proti jasnému úmyslu zákonodárce vyjádřený ve slovech předpisu.⁶⁴ Vhodnější je přístup, který zdůrazňuje nutnost použití *formálně systematického výkladu*, což však nezohledňuje jazykový kontext.⁶⁵

Obdobně se lze s tímto postupem setkat také v rozhodnutích soudů. Například Nejvyšší správní soud konstatoval, že „*výklad jednotlivých ustanovení zákona se dle právní nauky musí dít v celé souvislosti nejen právního předpisu, ale i smyslu konkrétní komplexnosti právní úpravy.*“⁶⁶ To je zcela zřetelné využití techniky *in pari materia*. Požadavek kontextuální interpretace a jednotnosti používání slov vznesl také Ústavní soud v usnesení sp. zn. III. ÚS 124/96 ze dne 31. 7. 1996 (U 14/5 SbNU 585). Pouze v případě skutečné doktrinální analýzy je pochopitelně nezbytné plně kvalifikovat její použití a vysvětlit, o co se daný postup opírá. Ve svém rozsudku však Nejvyšší správní soud také dodává, že vzhledem ke komplexnímu chápání výkladu nelze používat pouze výklad jazykový. Takto formulovaný závěr již správný není: vždyť soud z této metody vlastně vůbec nevystoupil a, přes svá tvrzení, žádnou jinou relevantní metodu nevyužil – jazyk je systém a slova je nutné chápat vždy v kontextu celého právního předpisu či právního odvětví.

⁶¹ Viz Legislativní pravidla vlády schválená usnesením vlády ze dne 19. 3. 1998 č. 188 a změněná dalšími usneseními vlády [cit. 25. 4. 2017]. Dostupná z: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/legislativni-pravidla/LPV_uplne-zneni.pdf>.

⁶² KNAPĚ, Viktor. *Tvorba práva a její současné problémy*. Praha: Linde, 1998, s. 103–104.

⁶³ SOJKA, Drahošlav. *Codex Theresianus* [online].

⁶⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*, s. 39 an.

⁶⁵ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. Praha: Leges, 2013, s. 73.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 2. 2004, čj. 7 A 33/2002, č. 316/2004 Sb. NSS.

Pravidlo o celistvosti textu lze chápat jako pravidlo obecné. Další pravidla jsou jeho součástí, či z něj přímo vyplývají: jedná se například o pravidlo stanovující, že v textu právního předpisu není nic navíc, význam slov je v právním předpise konzistentní, že je nezbytné upřednostnit kompatibilitnost částí, případně již zmíněná pravidla *noscitur a sociis* a *eiusdem generis*.

4. NOSCITUR A SOCIIS

Obě techniky (*noscitur a sociis* i *eiusdem generis*) jsou spojeny s předpokládanými jazykovými úvahami tvůrce o tom, jak lidé obvykle limitují výčty či jaký význam obvykle přisuzují jednotlivým slovům.⁶⁷ Obě řadíme mezi techniky související s lingvistickými úsudky.⁶⁸ Technika *noscitur a sociis* vyplývá z kontextuálního čtení právního předpisu a bývá řazena k tradičním pravidlům jazykové metody interpretace právních předpisů.⁶⁹ Znamená, že význam konkrétního slova či obsah konkrétního pojmu je omezen dalšími slovy, která jej provázejí.⁷⁰ Od obecného interpretačního pravidla o celistvé interpretaci právních předpisů se dostáváme na úroveň jednotlivého slova či pojmu a jejich bezprostředního textového okolí. Předpokládá, že pokud jsou (alespoň dvě) slova spojena v jednom textu, obvykle svůj význam vzájemně determinují. To se projevuje tak, že obecnější slovo bývá ve své interpretaci omezeno slovem se zvláštním významem.⁷¹ Například ustanovení § 38c zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „autorský zákon“) hovoří o náhodném užití díla. Nadpis ustanovení zní *Nepodstatné vedlejší užití díla*. V souladu s technikou *noscitur a sociis* by tak slovo náhodné mělo být vykládáno v kontextu slova nepodstatné. Toto slovo tak dostává specifický význam.⁷² Není však vyloučeno, aby došlo k rozšíření významu obecného slova mimo obvyklý význam – byť v tomto případě není takový interpretační postup v rámci této techniky používán. Znamená to tedy, že slova mohou mít jiný význam izolovaně a ve svém bezprostředním kontextu⁷³ – i to lze odvodit z podmínek používání techniky *in pari materia* (viz výše).

Noscitur a sociis se, jako většina specifických interpretačních pravidel, používá, pokud text není jasný, respektive vyvolává interpretační obtíže.⁷⁴ Obvykle se jeho použití omezuje na výčty – samo pravidlo tuto podmínku svého použití nestanovuje, a lze je tak použít i na jednotlivé pojmy.⁷⁵ Například ustanovení § 2866 odst. 1 občanského zákoníku

⁶⁷ ESKRIDGE Jr., William N. – FRICKEY, Philip P. – GARRETT, Elisabeth. *Legislation and Statutory Interpretation*, s. 262.

⁶⁸ SCOTT, Jacob. *Codified Canons and the Common Law Interpretation*. *Georgetown Law Journal*. 2010, Vol. 98, No. 2, s. 352.

⁶⁹ SCALIA, Antonin – GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, s. 197.

⁷⁰ JELLUM, Linda D. – HRICIK, David. *Modern Statutory Interpretation: Problems, Theories, and Lawyering Strategies*, s. 164.

⁷¹ ESKRIDGE Jr., William N. – FRICKEY, Philip P. – GARRETT, Elisabeth. *Legislation and Statutory Interpretation*, s. 261.

⁷² Další příklad viz např. náleží sp. zn. III. ÚS 1716/16 ze dne 9. 8. 2016.

⁷³ SCALIA, Antonin – GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, s. 197.

⁷⁴ Viz např. POPKIN, William D. *Statutes in Court. The History and Theory of Statutory Interpretation*. Durham: Duke University Press, 1999, s. 182.

⁷⁵ *Ibidem*, s. 197.

uvádí: „Způsobil-li pojištěný škodnou událost pod vlivem požití alkoholu nebo použití návykové látky nebo přípravku takovou látku obsahujícího, má pojistitel proti němu právo na náhradu toho, co za něho plnil.“ Přestože mezi návykové látky můžeme nepochybně řadit i kofein (tein) nebo nikotin, neznamená to, že by zákonodárce mezi sumpční podmínky zahrnul i požití kávy nebo kouření cigarety (přestože také mají stimulační efekt). Slovo, které zde vytváří kontext, je alkohol, a je tedy nutné omezit spojení „návyková látka“ na ty obvykle srovnatelné s alkoholem.

Jako u jakéhokoli jiného textu spojeného s (alespoň předpokládaným) racionálním tvůrcem platí, že slova nejsou řazena nahodile nebo zcela svévolně. Proto by slova měla být vykládána takovým způsobem, že mají určitou společnou kvalitu, která závisí na jejich kontextu.⁷⁶ Znamená to, že pokud jsou slova spojena tím způsobem, že mají něco společného, pak by jim měl být skutečně přiřazen takový význam, který je co nejvíce sblíží. V tomto ohledu lze využít i název rubriky či celého právního předpisu, neboť i to jsou prvky vysvětlující kontext, do nějž normotvůrce slova zasadil.

5. EIUDEM GENERIS

Techniku nazvanou *ejusdem generis* lze vnímat jako druh principu *noscitur a sociis*.⁷⁷ Obvykle je to postup použitelný v případě, že výčet složený z alespoň dvou konkrétnějších slov (pojmu) je uzavřen obecným slovem (pojmem).⁷⁸ Za této podmínky pak dochází k omezení prvků obecného pojmu pouze na ty, které patří do stejné skupiny jako vyčtené položky, bez ohledu na doslovný význam obecnějšího pojmu.⁷⁹ Předpoklad, na kterém je pravidlo založeno, spočívá v přesvědčení, že pokud vyjmenované prvky náleží do jasně identifikovatelné kategorie, pak lze předpokládat, že ji normotvůrce při tvorbě textu zamýšlel.⁸⁰ V opačném případě by použití seznamu předcházejícího obecný pojem bylo zbytečné. Pokud by normotvůrce takové omezení nepředpokládal, nedává použití výčtu, případně obecného termínu, žádný smysl a bylo by zbytečné.⁸¹ Ne zcela jasně určuje výčet ustanovení § 43 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů. V něm jsou mezi subjekty povinné poskytnout součinnost zahrnuty mimo jiné orgány veřejné správy, zejména katastrální úřady, orgány evidující motorová vozidla a jiné správní úřady. Normotvůrce zde použil dva obecné pojmy: orgány veřejné správy a jiné správní úřady. Kategorie „orgány veřejné správy“ je širší a není tak jasná, proč je touto formou použita i kategorie „jiné správní úřady“. Výklad, který lze použít, znamená, že se jedná o jiné správní úřady podobné katastrálním úřadům a úřadům evidující motorová vozidla, tedy pravděpodobně těm úřadům, které evidují majetek (nemovitosti, práva, vozidla). Ovšem kategorie orgány veřejné moci, které mají tyto kompetence, budeme jen obtížně hledat

⁷⁶ Ibidem, s. 196.

⁷⁷ JELLUM, Linda D. – HRICIK, David. *Modern Statutory Interpretation: Problems, Theories, and Lawyering Strategies*, s. 172.

⁷⁸ Mezi technikou *ejusdem generis* a *noscitur sociis* nerozlišuje Marek Káčer. KÁČER, Marek. *Na okraji nůdze. O prepisování zákonů počas ich aplikácie*. Praha: Leges, 2015, s. 34–35.

⁷⁹ Příklad viz náleží sp. zn. I. ÚS 3018/14 ze dne 16. 6. 2015 (N 111/77 SbNU 621).

⁸⁰ SCALIA, Antonin – GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, s. 199.

⁸¹ The Rule of „Ejusdem Generis“. *Virginia Law Review*. 1916, Vol. 4, No. 1, s. 57.

jinde než mezi správními úřady. Velmi obtížně by bylo možné takto specifikovat soudy. Takové řetězení obecných pojmů je proto nadbytečné.

Přes vyhraněnou pozici některých autorů lze zejména v českém prostředí předpokládat, že není rozhodující pozice obecného pojmu a konkrétních pojmů, tedy, které z nich jsou první a které následují (případně problémy viz níže). V tom případě se pod obecný pojem dají zahrnout pouze ty objekty, které jsou příbuzné s konkrétnějšími pojmy. *Ejusdem generis* nám tedy určuje, jaké další prvky lze přidat k již existujícímu explicitně vyjádřenému seznamu. Tím se liší od *noscitur a sociis*, podle kterého interpretujeme jednotlivé prvky vyčtené v seznamu. Obvyklé použití v našich podmínkách je spojeno s tzv. demonstrativním výčtem,⁸² tedy jako obecný pojem lze chápat i slova jako například „zejména“. V tomto případě je nutné trvat na omezení dalších přiřaditelných kategorií mnohem striktněji než v případě vložení obecného pojmu. Jeho použití je také možné v případě generálních klauzulí.⁸³

Již zmíněná Ruth Sullivan určuje tři podmínky, po jejichž splnění lze pravidlo použít.⁸⁴ Nejprve je nutné, aby byla identifikovatelná skupina, do níž všechny vyčleněné prvky spadají. Lze předpokládat, že pokud to nebude možné, tj. prvky budou natolik rozdílné, že skupinu nepůjde identifikovat, není toto pravidlo možné použít, neboť normotvůrce s ním nepočítá. Poněkud komplikovanou situaci představuje například ustanovení § 19 odst. 2 písm. e) zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů. V něm se stanoví, že na dálnicích, silnicích a místních komunikacích je zakázáno vypouštět vodu, splašky a jiné tekuté odpady. Problémem je nesourodost seznamu: normotvůrce zakázal vypouštět jakoukoli vodu, ne jen vodu odpadní, což je pochopitelně vyvoláno bezpečností provozu. Současně k seznamu přidal (bez zvláštního odlišení) také splašky a jiné tekuté odpady. Položky „voda“ a „splašky“ nemají (krom tekutosti a spojení s vodou) nic společného. Seznam proto míří na vodu zvláště a splašky, případně jiné odpadní vody a další případný tekutý odpad. Současně to samozřejmě znamená, že například olej je sice jistě kvalitativně jinou tekutinou, ale také je zakázáno jej vypouštět. Použití pojmu „splašky“ se tak jeví jako nadbytečné.

Nesprávný by byl také postup, kdy by skupina byla příliš uměle konstruovaná, případně arbitrární – nelze postupovat tak, že normotvůrce již od počátku považujeme za subjekt jednající arbitrárně. Na druhou stranu není nutné hledat nějaký nejmenší společný jmenovatel všech prvků: i pro takový postup není dostatek podkladů. Pokud nelze vyčtené položky smysluplně kategorizovat, pak toto pravidlo nelze použít.⁸⁵ Druhou podmínkou je, že třída vyvozená ze seznamu musí být užší než obecné pojmy, které seznam uvozují nebo uzavírají. *Ejusdem generis* slouží k omezení významu obecného pojmu (jedná se tedy o postup připodobnitelný k restriktivnímu výkladu). Pokud by specifické pojmy vytvářely širší skupinu, pak nelze o zužování hovořit. To by se blížilo situaci, kdy je obecný pojem zcela vyčerpán vyčtenými konkrétními položkami – to je skutečně chyba tvůrce, která se nedá interpretační překlenout. Není například možné

⁸² Filip Melzer zde správně hovoří o tzv. legálním propojení. MELZER, F. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*, s. 74.

⁸³ ENGLERT, Gregory R. *The Other Side of Ejusdem Generis*. *The Scribes Journal of Legal Writing*. 2007, Vol. 51, No. 1, s. 52.

⁸⁴ SULLIVAN, Ruth. *Sullivan on the Construction of Statutes*, s. 235–236.

⁸⁵ SCALIA, Antonin – GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, s. 209.

použít formulaci *listnaté, jehličnaté a další stromy*. Zejména pokud akceptujeme, že žádný další druh stromů neexistuje. Třetí podmínkou je, že určená třída zahrnující specifické pojmy musí obsahovat více pojmů, než jsou pouze ty vyjmenované. Obecné pravidlo spojené jak s tvorbou, tak s interpretací právních předpisů stanoví, že žádné slovo v právním předpise není navíc. Pokud by tedy nebyla tato třetí podmínka splněna, pak by obecný pojem již neobsahoval nic jiného než vyčtené specifické položky – a byl by v právním předpise nadbytečný. Srovnatelná je i situace, kdy vyčtené pojmy vytváří kategorii, ke které již nelze nic přiřadit a následuje obecný pojem mimo tuto kategorii – pak nezbyvá, než jej interpretovat doslovně, bez ohledu na limitující sílu seznamu.⁸⁶

Mezi problémy, které s pravidlem *ejusdem generis* můžeme spojit, lze řadit problém společného znaku. Jak již bylo výše uvedeno, ne vždy lze mezi vyčtenými konkrétnějšími pojmy identifikovat něco společného.⁸⁷ Pak lze pochopitelně jen obtížně jasně stanovit omezující kritéria pro identifikaci obsahu obecného pojmu. Při jeho používání je také nezbytné postupovat opatrně: používání pravidla by mělo být vyloučeno v případech, kdy je obsah obecného pojmu jednoznačně identifikovatelný bez použití tohoto pravidla. Žádné z těchto pravidel by totiž nemělo být používáno v rozporu s obvyklým chápáním pojmu či v rozporu s obvyklým a nerozporným *čtením* textu právního předpisu.

Jak jsme již viděli výše, obvyklé je použití *ejusdem generis* v případech, kdy je výčet složený z konkrétních pojmů následován pojmem obecným.⁸⁸ Znamená to tedy, že text samotný determinuje použití této techniky. Antonin Scalia a Bryan A. Garner dokonce předpokládají, že hlasy připouštějící jeho použití i v opačném sledu⁸⁹ jsou chybné.⁹⁰ Důvody pro takové konstatování spočívají v tom, že pokud je nejprve použit obecný termín, který je následován výčtem konkrétních položek, může to znamenat, že je obecný pojem definován jednotlivými položkami. V tomto bodě lze nepochybně souhlasit – avšak je nutné rozlišovat mezi definičními normami a demonstrativním výčtem. V případě definičních norem je použití *ejusdem generis* nepatřičné; v případě demonstrativního výčtu (bez ohledu na to, zda je obecný pojem na začátku nebo na konci) je jeho použití možné.

Použití *ejusdem generis* by vždy mělo být přiměřené a (stejně jako při použití jiných jazykových postupů) jeho použití by se mělo vystříhat přehánění. Tento požadavek je vyvolán i tím, že jeho použití je provázáno diskrecí interpretujícího subjektu, což je způsobeno přítomností neurčitých pojmů a tedy i relativně abstraktní právní úpravou. To platí i opačně – používání tohoto pravidla nesmí být ani příliš rigidní, neboť by znamenalo formalistické čtení textu. Pokud by jeho použití mělo směřovat proti jasně vyjádřenému účelu právní úpravy nebo popírat kontext, pak by takové čtení nedávalo smysl. Tento princip je nutné zdůraznit i v tom ohledu, že specifické právní chápání může v tomto případě stát v opozici s intuicí laika.⁹¹

⁸⁶ Ibidem, s. 209.

⁸⁷ JELLUM, Linda D. – HRICIK, David. *Modern Statutory Interpretation: Problems, Theories, and Lawyering Strategies*, s. 173.

⁸⁸ Srovnej KÁČER, Marek. *Na okraji nůdze*, s. 35.

⁸⁹ JELLUM, Linda D. – HRICIK, David. *Modern Statutory Interpretation: Problems, Theories, and Lawyering Strategies*, s. 172.

⁹⁰ SCALIA, Antonin – GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, s. 203.

⁹¹ TORBERT, Preston M. Globalizing Legal Drafting: What the Chinese Can Teach Us about Eiusdem Generis and All That. *The Scribes Journal of Legal Writing*. 2007, Vol. 51, No. 1, s. 45.

ZÁVĚR

Předcházející text nemá za cíl preskriptivně stanovit, které techniky jazykové interpretace práva se mají používat. Jde o to upozornit, že i při „čtení“ právního předpisu, tj. při aplikaci jazykové metody, lze využít některé techniky, které spočívají v předpokládaném interpretačním postupu. Normotvůrce se ve své tvorbě spoléhá na kultivovaný jazyk, který by měl být srozumitelný adresátovi. Adresát předpokládá racionálního normotvůrce, který umí s jazykem pracovat a sděluje normy v co nejsrozumitelnější podobě. Zejména v doktrinní interpretaci je nezbytné poskytnout rekonstrukci postupů, kterými autor dospěl k porozumění textu. Techniky *in pari materia*, *noscitur a sociis* a *eiusdem generis* umožňují využít myšlenková schémata konstrukce a porozumění textu a blíže sdělit čtenáři význam právního předpisu.

Some Techniques of Linguistic Methods of Statutory Interpretation

Martin Škop

Abstract: The linguistic method (or textual methods) of interpreting statutes is considered in the Czech legal environment as a simple and naive way of approaching the text. This article focuses on the relation between law-making and interpretation through some techniques of so-called linguistic interpretation. It focuses on techniques in *pari materia*, *noscitur a sociis* and *eiusdem generis*. It will first introduce the use of textual techniques in general and their position in the process of interpreting law. It is important to realize that these techniques schematize intuitive understanding of the statutes and help in doctrinal (and in some cases authoritative too) interpretation by making the interpreter's thoughts more clear. The article also focuses on the relationship between construction of statutes and the interpretation of statutes: it can be assumed that the legislator should anticipate possible ways of interpretation and construct statute to eliminate potential problems or threatening ambiguities. In doing so, she can use the usual interpretative techniques and formulate them in cases that are more complex and presuppose interpretative legal skills. Subsequently, the article discusses the various interpretative techniques mentioned above: it analyzes their nature, the possibilities of their use and the boundaries that are associated with this use.

Key words: legal interpretation, construction of statutes, textualism, legal language, doctrinal interpretation